

KRAFTVERKET VID ÖSTRA SANDVADET

Människan har sedan länge förstått att nyttja vattnets kraft och möjlighet, både i stor och liten skala. De flesta småskaliga installationerna är försvunna. Skvaltkvarnar, som utgjorde enkla husbehovskvarnar och som med sitt liggande skovelhjul kunde utnyttja minsta bäck, finns ibland bevarade på hembygdsgårdar och friluftsmuseer.

Om man kommer in på 1900-talet och modern kraftöverföring till el finns än färre småskaliga miljöer kvar.

Vid torpet Östra Sandvadet på Hökensås väster om Brandstorp har ett mycket litet elkraftverk restaurerats och rekonstruerats under de senaste åren. Det är ett minimalt kraftverk vars äldre historia är relativt okänd.

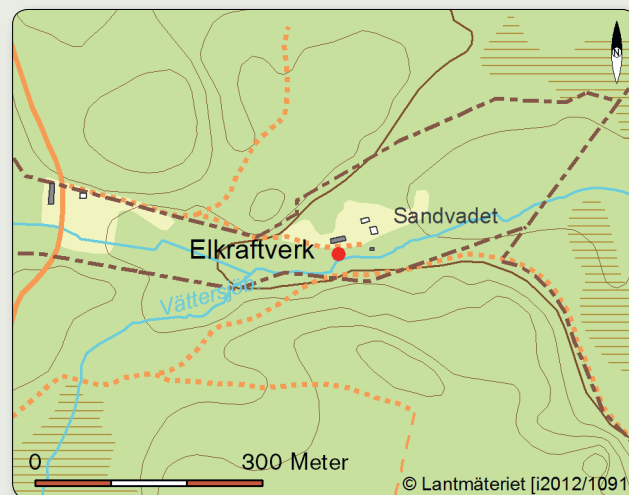
Anläggningen som är mycket småskalig användes enbart för torpets behov av elektricitet och räckte till att driva ett gammalt kylskåp, en långsamgående vattenpump, någon lampa och en kokplatta på låg effekt. Under 1950-talet restaurerades vattenhjulet och rännan av dåvarande ägarna tillsammans med en ingenjör som var släkt till familjen. Rännan och vattenhjulet har nu kunnat rekonstrueras utifrån bevarade delar och äldre fotografier. Anläggningen är kulturhistoriskt intressant just utifrån sin småskalighet och att den fortfarande fungerar.

När kraftverket är i drift leds vatten från bäcken via en enkel vattenränna vidare till ett vattenhjul. Vattenhjulet driver sedan en motor och varvtalet regleras via en enkel generator. När anläggningen inte är i drift leds vattenflödet förbi rännan i bäckens ordinarie lopp.

Bäcken rinner upp högre upp på Hökensås och utgör ett biflöde till Skämningsforsån, som mynnar i Vättern en knapp kilometer norr om Brandstorp.

Det nya vattenhjulet rekonstruerades utifrån bevarade rester samt ett fotografi från 1950-talet. Foto Jönköpings läns museum.

SMULTRONSTÄLLE 80

HITTA HIT

Från söder, längs Rv 195, ta av mot Brandstorps kyrka och kör ytterligare ca 3 km. Sväng av mot Kopparhults kvarn. Parkera vid första ladugården på vägens vänstra sida efter ca 1,5 km. Följ stigen på andra sidan vägen, förbi huset ca 300 m österut.

Koordinater:
N 6441467 / E449856
(SWEREF 99 TM) // N 58°
06' 42,27 E 14° 08 56,88"
(WGS84)

Vattnet leds från den lilla bäcken via en enkel träränna till hjulhuset. Foto Jönköpings läns museum.

JÖNKÖPINGS LÄNS
MUSEUM

036-30 18 00 • www.jkpglm.se

SMULTRONSTÄLLEN

Ute i landskapet finns massor att upptäcka! Läns museet presenterar här smakprov på sevärdheter i Jönköpings län med utgångspunkt i kulturmiljöer och kulturarv.

Här finns välkända kulturminnesmärken såsom Habo kyrka och domarringarna i Smålandsstenar, men också mer okända pärlor såsom flottningsslämningsarna i Valån och Stengårdshults kyrka. I länet finner vi många spår efter forna tiders människor och verksamheter, allt ifrån slott- och herresäten till övergivna vägbanor och odlingsrösen i skogsmark.

Vår tanke med Smultronställen är att det ska locka till utflykter i kulturlandskapet – där finns vår historia, som tar sig olika uttryck i den fysiska miljön. Det är ett arv värt att uppleva och värna. Under rubriken Smultronställen kommer vi allteftersom fylla på med ännu fler sevärdheter, både för länsbor och långväga besökare. Ju fler som upptäcker dessa pärlor, desto större möjlighet att de bevaras för framtiden.

FAKTA

I Jönköpings län finns över 40 000 registrerade fornlämningar, 87 riksintressanta kulturmiljöer, närmare 130 byggnadsminnen, ungefär 150 kyrkor, 100-talet hembygdsgränder med samlad äldre bebyggelse, ett stort antal industrihistoriska miljöer samt två kulturreservat. Därtill finns också ett stort antal kulturmiljöer med bevarandevärd bebyggelse. En del av dessa kan man få information om via länsstyrelsens och kommunernas hemsidor. Man kan även hitta beskrivningar via de olika hembygdsföreningarnas respektive sidor.

BRA ATT VETA

Tillgängligheten till de olika smultronställena varierar. En del är välskyltade, enkelt tillgängliga och uppfyller krav på parkeringsplatser etc. Andra kräver mer av besökaren, kanske behöver man gå en längre sträcka för att nå sitt mål, ibland är det snårig skog och väl framme möts man kanske av en trasig skylt (om det ens funnits någon). Platserna bär dock alltid på en spännande och intressant historia.

Notera också att många av de kulturhistoriska byggnaderna är privatägda och endast tillgängliga för exteriör beskådan. Respektera privat tomtmark. Många kyrkor är öppna sommartid. Under andra tider på året brukar man kunna kontakta kyrkvaktmästaren som öppnar upp.

